

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

ABLU-BACH15

Predefinert informasjon

Startdato:	18-05-2018 09:00	Termin:	2018 VÅR
Sluttdato:	25-05-2018 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave	Studiepoeng:	15
SIS-kode:	203 ABLU-BACH15 1 BOPPG 2018 VÅR		
Intern sensor:	Annette Johannessen Haugsgjerd		

Deltaker

Navn:	Elisabeth Høring Westergaard
Kandidatnr.:	23
HVL-id:	136735@hvl.no

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Barns triusel - Voksnes ansvar
Antall ord *:	9992
Navn på veileder *:	Annette Johannessen Haugsgjerd
Tro- og loverklæring *:	☒ Ja
	Jeg bekrefter at jeg har ☒ Ja
	registrert oppgavetittelen
	på norsk og engelsk i
	StudentWeb og vet at
	denne vil stå på
	vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Bacheloroppgave

(Bilde: Privat)

BARNES TRIVSEL- VOKSNES ANSVAR

Mobbing & forebygging

Kandidatnr.: 23

Emne: ABLU-BACH15

Høgskolen på Vestlandet

ABLU 2014-2018

Sammendrag

Dette er en bacheloroppgave som handler om mobbing, der hensikten med oppgaven er å få svar på problemstillingen min som er: **Hvordan forstår barnehagelærere begrepet mobbing og hvordan jobber de for å forebygge mobbing.**

For å få svar på problemstillingen min har jeg fortatt en kvalitativ undersøkelse, der jeg har intervjuet to barnehagelærere.

Teori om mobbing viser at mobbing kan sees på både som en individuell aggresjonsform og som et sosialt fenomen, der både gruppedynamikken og holdninger kan påvirke hvordan det sosiale miljøet oppfattes.

I oppgaven vil jeg se nærmere på om den individuelle fokuserte forståelsen kan være årsaken til at det er så vanskelig for barnehagelærerne å definere hva som er mobbing i barnehagen. Jeg vil også se på hvordan voksnes holdninger kan bidra til at mobbing oppstår og opprettholdes fordi jeg mener dette er viktig å være bevisst på i arbeidet med å forebygge mobbing og fordi barns trivsel er voksnes ansvar.

Forebygging av mobbing er viktig. Utvikling av sosial kompetanse og fokus på vennskap har lang tradisjon som tiltak mot mobbing. Men er dette nok? Jeg vil se på hva ulike forskere på mobbing sier om dette.

Innhold

Sammendrag	1
Innhold	2
1.0 Innledning	4
1.1 Presentasjon av problemstilling	5
1.2 Oppbygging og avgrensing	5
2.0 Teori	6
2.1 Rammeplanen, styringsdokumenter og Manifest mot mobbing	6
2.2 Definisjon på mobbing	7
2.3 Debatten om mobbebegrepet	8
2.4 Mobbing – individuell aggresjon eller gruppefenomen	9
2.5 Forebygging	10
2.6 Null toleranse for mobbing	11
3.0 Metode	13
3.1 Kvalitativ design.....	13
3.2 Valg av informanter og min forskningsprosess.	13
3.3 Etisk perspektiv	15
3.4 Validitet	15

3.5 Min analyseprosess	15
4.0 Presentasjon av funn i intervjuene	16
4.1 Hva legger barnehagelærerne i begrepet mobbing i barnehagen?	16
4.2 Hvordan forebygge mobbing i barnehagen?.....	17
4.3 Hva tenker du om at voksnes holdninger ovenfor et barn kan være med på å bygge opp om mobbing?.....	18
5.0 Drøfting	19
5.1 Mobbing i barnehagen som begrep	19
5.2 Forebygging	22
6.0 Avslutning	25
7.0 Litteraturliste:.....	27
Vedlegg 1.....	29
Vedlegg 2.....	31
Vedlegg 3.....	34

1.0 Innledning

I denne oppgaven vil jeg undersøke hvordan barnehagelærerne forstår begrepet mobbing i barnehagen og hva de gjør for å forebygge mobbing. Prosessen med å komme frem til denne problemstillingen har vært lang, da jeg i utgangspunktet hadde en tanke om å skrive om vennskap i bacheloroppgaven min. Jeg har den siste tiden blitt oppmerksom på, ikke bare gjennom teori, men også gjennom praksis, hvor viktig vennskap mellom barn er for trivsel, utvikling og læring. Jeg ønsket å finne ut mer om hvordan jeg som barnehagelærer kan legge til rette for vennskap i barnehagen og hvordan jeg kan ivareta de barna som faller utenfor felleskapet ved å skape et inkluderende miljø på avdelingen. Etterhvert som jeg leste om temaet vennskap, kom jeg over ulike praksisfortellinger på nett som handlet om barn som var blitt plaget av andre barn. I noen av fortellingene ble det påpekt at disse episodene kunne minne om mobbing, men fordi personalet hadde for lite kunnskap om mobbing, ble det ikke satt inn noen tiltak for å stoppe plagingen av barnet. Jeg opplever at vi har hatt lite fokus på mobbing i barnehagene, men mye fokus på å bygge vennsksrelasjoner, et godt felleskap og inkluderende miljø. Jeg begynte å undre meg over, om det er nok å bare fokusere på vennskap. Kan det hende at vi går rundt med skylapper og ikke ser hvor alvorlig den negative atferden vi ser i barnehagen faktisk er? For hvordan kan vi oppdage mobbing om vi ikke vet hva vi ser etter, når mobbeatferd kan kamufleres som normal atferd hos barn som en del av

den nødvendige sosialiseringprosessen? Hvordan kan vi jobbe med forebygging og sette inn tiltak mot mobbing om vi ikke kan erkjenne at mobbing finnes?

Jeg ble nysgjerrig på hvilke holdninger barnehagelærerne har til mobbing i barnehagen og hvordan de jobber for å forebygge mobbing. Jeg håper at jeg under prosessen med oppgaven vil få en klarere oppfatning av hvordan jeg selv forstår begrepet mobbing i barnehagen, få kunnskap om hvordan jeg kan kjenne igjen mobbing i barnehagen og jeg håper at jeg etter å ha skrevet ferdig oppgaven, vil ha gode kunnskaper om hvordan jeg som barnehagelærer kan legge til rette for å skape et godt sosialt miljø, der alle kan ha følelsen av tilhørighet i felleskapet.

1.1 Presentasjon av problemstilling

Jeg ønsker i denne oppgaven å finne ut hvilke holdninger barnehagelærerne har til mobbing, hvordan de forstår begrepet, og hvordan de jobber for å forebygge mobbing. Jeg velger også å legge vekt på hvordan voksnes holdninger påvirker det sosiale miljøet, fordi vi voksne har stor påvirkningskraft på hvordan det sosiale klimaet oppleves og fordi det er vårt ansvar å skape et godt sosialt miljø slik at mobbing ikke oppstår, dessuten er dette en viktig bit av det å forebygge mobbing i barnehagen.

Min problemstilling blir derfor: **Hvordan forstår barnehagelærerne begrepet mobbing i barnehagen og hvordan jobber de for å forebygge mobbing?**

1.2 Oppbygging og avgrensing

Dette er en kvalitativ forskningsrapport hvor jeg har brukt intervju for å innhente empiri og få svar på min problemstilling. Funnene vil jeg presentere i en egen del og bruke til å drøfte opp mot teorien i teoridelen, der jeg presenterer ulike teorier om mobbing og forebygging av mobbing.

Først i oppgaven vil jeg skrive litt om de ulike styringsdokumentene vi skal forholde oss til i barnehagen. Deretter vil jeg ta for meg ulike definisjoner på mobbing og skrive litt om hva som kan være årsaken til debatten om mobbebegrepet, som oppsto etter at Reidar J. Pettersen og François Alsaker gjorde rede for utbredelsen av mobbing i barnehager i 1997. Påstanden om at barnehagebarn mobbes, møtte motstand fra andre forskere på feltet, men debatten kom først ordentlig i gang blant barnehagelærerne etter at, *Manifest mot mobbing*, ble evaluert i 2004. Flere barnehagelærere hevdet den gang at det ikke fantes mobbing i barnehagene. Det kan virke som om de heller ønsket en positiv tilnærming til barns negative atferd, og at denne

tilnærmingen ble utfordret da mobbebegrepet ble presentert til å gjelde også for barnehagene (Kristensen, 2014).

Videre vil jeg vise til litt forskning rundt mobbing, for deretter å se litt på hvordan man kan jobbe for å forbygge mobbing. I metodekapittelet vil jeg skrive litt om måten jeg jobbet for å innhente empiri til oppgaven min, for deretter å presentere empirien og drøfte den opp mot teorien. Tilslutt vil jeg i avslutningen komme med en oppsummering og konklusjon på problemstillingen.

Temaet rundt mobbing er omfattende og jeg har derfor måtte begrense meg en god del for at oppgaven ikke skal bli for stor. Blant annet har jeg valgt å ikke gå inn på samarbeid med foreldrene selv om jeg anser dette som en svært viktig del av det å forebygge og bekjempe mobbing. Jeg kommer heller ikke til å gå inn på hvilke konsekvenser mobbing og opplevelsen av å bli ekskludert kan få for den enkeltes opplevelse av seg selv, eller å utdype ulike former for mobbing, fordi hensikten i denne oppgaven er å finne ut hvordan man kan forstå begrepet mobbing i barnehagen og hvordan man kan forebygge mobbing.

2.0 Teori

Først i oppgaven vil jeg legge frem hva Rammeplanen og andre styringsdokumenter sier om mobbing og hvordan vi skal forholde oss til mobbing, deretter vil jeg presentere ulike begreper og belyse hvorfor debatten om mobbebegrepet kan ha oppstått. Videre vil jeg vise til ulik forskning rundt temaet mobbing og tilslutt hva teorien sier om forebygging av mobbing.

2.1 Rammeplanen, styringsdokumenter og Manifest mot mobbing

Mange mener vi kan takke Kjell Magne Bondeviks engasjement mot mobbing for fokuset mobbing har fått i samfunnet. Hans engasjement mot mobbing førte i 2002 til at regjeringen kom i gang med å utarbeide avtalen *Manifest mot mobbing*, som er et forpliktende samarbeid mellom regjeringen og sentrale nasjonale parter som KS, Fagforbundet og ulike forbund og utvalg innen skole og barnehagesektoren. Målet er at alle barn og unge skal ha et godt og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø med nulltoleranse for mobbing. Avtalen har siden den gang blitt fornyet mellom partene flere ganger (Kristiansen, 2014 s. 34). Sist i 2016 da Solberg-regjeringen utarbeidet *Partnerskap mot mobbing*, som er en videreføring av samarbeidsprosjektet Manifest mot mobbing og som varer frem til 2021.

I Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017) legges det vekt på at barn skal ha det godt, føle tilhørighet, oppleve inkludering og at barnehagepersonalet ikke skal godta forekomst av mobbing. Der står det at barnehagen skal

bidra til at barn i barnehagen får en god barndom preget av trivsel, vennskap og lek. Alle barn skal få opplevelsen av å tilhøre et fellesskap der de blir sett og anerkjent for den de er, der alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og får lov å delta. Alle barn skal få oppleve glede og mestring i sosiale og kulturelle fellesskap og personalet skal synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet. For at personalet på best mulig måte skal kunne formidle og fremme likeverd og likestilling må personalet reflektere over egne holdninger. Mobbing og krenkelser skal håndteres, stoppes og følges opp (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 8-11). Videre står det, for at barn skal utvikle positive vennerelasjoner og forebygge mobbeatferd, trenger de å lære ulike typer sosiale ferdigheter. Personalet skal legge til rette for ulik type lek, skape et inkluderende miljø og støtte barn om samspillet med andre barn blir vanskelig (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 20).

Barnehageloven understreker barns rett til oppvekst og læringsmiljø uten mobbing (Helgesen, 2014). I barnehageloven står det: *Barnehagen skal møte barna med tillitt og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering* (Barnehageloven § 1. Formål).

Men hva menes med mobbing? Jeg vil i neste kapittel beskrive ulike definisjoner av begrepet mobbing.

2.2 Definisjon på mobbing

Begrepet er stadig under utvikling og det vil derfor være vanskelig å gi en avklart definisjon (Idsøe og Roland, 2017).

Den internasjonale definisjonen på mobbing tar utgangspunkt i skoleforskning og er utviklet av en av Skandinavias fremste mobbeforskere, Dan Olweus. Han definerer mobbing som *en negativ handling som utøves med intensjon, gjentas over tid og der det er ubalanse i maktforholdet mellom den eller de som utøver eller utsettes for handlingen*. Denne definisjonen på mobbing er allmenn akseptert når det gjelder mobbing i skolealder.

Manifest mot mobbing definerer mobbing på denne måten: *Med mobbing mener vi gjentatte negativ eller ondsinnet atferd fra en eller flere, rettet mot noen som har vanskelig for å forsvare seg. Systematisk utestenging eller gjentatt erting på en ubehagelig måte er også mobbing* (Manifest mot mobbing 2011).

Forskerne i rapporten *Hele barnet, hele løpet, mobbing i barnehagen* (Lund et al. 2015) definerer mobbing i barnehagen som: *Handlinger fra barn eller voksne som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull person i fellesskapet og muligheten til medvirkning*. Her har forskerne valgt å ikke anvende «gjentatt» og «over tid» slik både Olweus og Manifest mot mobbing tar med i sine definisjoner. Bakgrunnen for dette er at de mener det er problematisk i forhold til små barn, når handlinger som defineres som mobbing må gjentas over tid (Lund og Helgesen, 2015).

Videre vil jeg se litt nærmere på hvorfor det kan ha blitt så stor debatt rundt begrepet mobbing i barnehagen.

2.3 Debatten om mobbebegrepet

Sosial kompetanse og et positivt syn på barnet har tradisjonelt vært en rådende diskurs i barnehagen, det kan se ut som at barnehagelærerne har et ønske om å ha en positiv tilnærming til barns negative atferd og at mobbebegrepet kan se ut til å utfordre denne tilnærmingen (Kristensen, 2014 s.39).

En av årsakene til debatten som oppsto rundt mobbebegrepet, kan være slik Kristiansen (2014) påpeker, at handlingen må være utført med hensikt. Hun viser til en undersøkelse foretatt av Løfdal og Hägglund (2006) der mobbing blir nevnt som ondskapens fenomen. Ondskap kan se ut for å være sentralt i forståelsen av mobbing hos mange. Hun stiller seg derfor spørsmålet om det kan det være det som gjør det vanskelig å se for seg barn mobbe, fordi det må bety at mobberen er ond? (Kristensen, 2014 s.49).

Idsøe og Roland (2017) påpeker at små barn har ustabile sosiale ferdigheter og mens barn i skolealder mange ganger kan se ut som om de har bevisste motiver for mobbing, kan barn i barnehagealder vise begynnende mobbeadferd uten slike motiver. De mener derfor det kan være mer naturlig å bruke begrepet mobbeadferd når det er snakk om barnehagebarn.

En naturlig del av den sosiale læringen hos små barn er å eksperimentere med ulike måter å oppføre seg på. Det er derfor vanlig at det oppstår situasjoner i barnehagen som innebærer slåssing, krangling, sparking og erting. Shantz og Hobert (1989, i Idsøe og Roland, 2017 s. 20) hevder erfaring med konflikter bidrar til den sosiale utviklingen. Det som er viktig er at personalet må kunne skille mellom når det er handlinger mellom likeverdige parter og når det er snakk om mobbeadferd der det er ubalanse i maktforholdet mellom partene. Dersom voksne ikke er våkne og griper inn, får atferden utvikle seg til et uheldig samhandlingsmønster som over tid kan resultere i mobbing (Idsøe og Roland, 2017 s.18). I slike situasjoner hevder

Høyby (2002) det ikke er hensiktsmessig med vanlig konflikthåndtering fordi maktbalansen er for skjev, men at de voksne her må gå aktivt inn å stoppe uønsket atferd.

Reidar J. Pettersen (2005) mener at fokuset i mobbedebatten har sporet av. Han synes ikke det spiller noen rolle hva vi kaller det, men mener det viktigste er at vi erkjenner at mobbing forekommer og at dette må bekjempes (Sitert i Kristensen, 2014 s.39). Dette står i kontrast til det høgskolelektor Oddbjørn Knutsen (2005) mener, han hevder det er viktig at barnehagene har en felles definisjon og et felles utgangspunkt for å kunne arbeide faglig og konstruktivt mot mobbing (sitert i Kristensen, 2014 s. 48).

Konsekvensen når personalet i barnehagene ikke aksepterer at det handler om mobbing, kan bli at mobbing ikke identifiseres og prosedyrer for å håndtere mobbing ikke blir iverksatt. Dette vil få store konsekvenser for de barna dette rammer, fordi de da ikke vil få den hjelpen de har behov for (Kristensen, 2014, s. 51).

2.4 Mobbing – individuell aggresjon eller gruppefenomen

Det har vært lite forsket på mobbing i barnehagen, men det ser nå ut som det er større interesse rundt temaet, og forståelsen for hva mobbing kan være, ser ut å endres fra mobbing som individuell aggresjon, til mobbing som et sosialt og kulturelt fenomen (Helgesen, 2014 s. 13). Her vil jeg presentere noe av forskningen som er blitt foretatt.

Dan Olweus var blant de første som foretok studier av forståelsen av mobbing på 1970-tallet. Han definerer mobbing som negative handlinger og har en individorientert tilnærming til mobbing. Den individorienterte måten å se mobbing på finner sted i relasjoner der maktbalansen mellom mobber og offer er ujevn. Mobberen oppfattes som en person som mangler empati og har aggressive personlighetstrekk, mens offeret blir sett på som en fysisk svak og usikker person (Helgesen, 2014 s. 21-22).

Reidar J. Pettersen og François Alsaker utførte den første undersøkelsen av hvor utbredt mobbing i norske og sveitsiske barnehager var, i 1997. De konkluderte med at det forekom mobbing i barnehagen og undersøkelsen viste at 10- 20 % opplevde mobbing en til flere ganger i uken. Flere andre undersøkelser både i Norge, Norden, Sveits og Amerika viser også til forekomst av mobbing i barnehagene (Helgesen, 2014 s. 20). I senere tid setter forskningsrapporten, *Hele barnet hele løpet, mobbing i barnehagen*, søkelyset mot mobbing i barnehagen. Deres funn viser blant annet, at 34% av foreldrene som var med i undersøkelsen har opplevd at deres barn har vært involvert i episoder som kan karakteriseres som mobbing.

67 % av de ansatte i undersøkelsen slår fast at mobbing finnes i barnehagen. Undersøkelsen viser også at personalet i barnehagen, ikke gjør nok for å hjelpe de barna som blir utsatt for mobbing, fordi de mangler kunnskap og erfaring om hvordan de kan oppdage og forhindre mobbing. Til tross for dette, mente hver 4. ansatt at fokuset på mobbetemaet i noen grad er overdrevet og til dels unødvendig (Lund et al., 2015).

De siste årene har mobbing som et gruppefenomen fått større fokus. Ved å se på hvordan mobbing blir til gjennom sosiale prosesser, kan vi forstå mobbing på en ny måte (Helgesen, 2014, s. 25). Anatol Pikas (1976) var antakeligvis den første som presenterte mobbing som et gruppefenomen. Han mener det som er avgjørende for om mobbing får fortsette, er at mobbing blir akseptert av gruppe medlemmene (Helgesen, 2014 s. 22). Olweus (1992b) ser også ut til å være enig i dette, men at det i situasjoner der det er flere involvert, er disse som oftest, mobberens støttespillere. Cristina Salmivalli (1996) og flere andre finske forskere peker også på mobbing som et gruppefenomen, fordi de involverte i gruppeprosessen, utenom mobber og offer, har definerte roller som medløpere, støttespillere, forsvarere og tilskuere (Helgesen, 2014 s. 22).

Dorte Marie Søndergaard (2009) forstår mobbing som sosiale prosesser på avveie og fokuserer på gruppekultur og gruppeprosesser, hun hevder det er for enkelt å peke på barns personlighetstrekk for å forklare mobbing. Søndergaard mener mobbing handler om gruppens toleranse for ulikheter og frykt for selv å bli utstøtt fra fellesskapet. Hun kaller det eksklusjonsangst og bygger forståelsen på menneskets avhengighet av å være en del av fellesskapet. Hensikten ved å ekskludere et annet medlem fra gruppen er ikke for å gjøre vondt, men å sikre sin egen posisjon i gruppen (Søndergaard, 2009 i Helgesen, 2014 s. 24-25).

Ved å fokusere på mobbing som sosiale prosesser kan man åpne for andre måter å forstå mobbing på, og jobbe inn mot gruppedynamikken for å forebygge mobbing (Helgesen, 2014). Det handler om å skape trygge miljøer for barna, der anerkjennelse og respekt for hverandre, kan bidra til å dempe angst for å bli avvist fra fellesskapet. Jeg vil i det videre arbeidet av denne oppgaven støtte meg til denne teorien og nyere forskning som forstår mobbing som sosiale prosesser, fordi det samsvarer bedre med det synet jeg har på barn som subjekt.

2.5 Forebygging

Forebygging av mobbing forutsetter voksne som er flinke til å oppdage og stoppe begynnende mobbeatferd før mobbingen får tid til å eskalere (Idsøe og Roland, 2017). For å få innblikk i

barns sosiale prosesser og avdekke mobbing er observasjon et viktig pedagogisk verktøy å ta i bruk. Men observasjon har også et etisk aspekt fordi, som observatør vil tolkningen av det man ser være preget av de relasjonene man har til barnet, situasjonen og egne holdninger. Dette er viktig å være bevisst på når man skal finne «sannheten» (Lund, 2014).

Sosiale ferdigheter for å utvikle positive vennerelasjoner og forebygge mobbeatferd er viktig for barn å lære seg. Idsøe og Roland (2017) nevner empati, selvsikkerhet og problemløsning som de tre viktigste sosiale ferdighetene å lære. Gjennom å lære barna prososiale ferdigheter som å dele, vise empati og forståelse for andre barn, hjelpe dem, løse konflikter og inkludere andre, kan man forebygge negative handlinger. Barn som kan samarbeide godt med andre er ofte flinkere til å inkludere andre med i leken, og barn som har velutviklet empati kan sette seg inn i opplevelsen av mobbing som smertefullt og i mindre grad mobbe andre (Idsøe og Roland, 2017 s. 72). Pape (2002) påpeker at det allikevel ikke er nok at barna er sosialt kompetente dersom miljøet ikke er godt og anerkjennende. Hun hevder det er like viktig å jobbe med gruppedynamikken, som å lære enkeltbarn sosiale ferdigheter. Også Kristensen (2014) stiller spørsmål til om det å arbeide med sosial kompetanse er nok til å bekjempe mobbing, hun skriver at voksne må gripe inn og være tydelige grensesettere når de ser negativ og uønsket adferd.

2.6 Null toleranse for mobbing

Idsøe og Roland (2017) skriver at personalet må være oppmerksomme på mobbeatferd som oppstår i barnehagen, og tydelig vise at denne type atferd ikke er akseptert. De må hjelpe barna å samhandle bedre. De hevder at mobbing primært er et lært handlingsmønster og at det kan avlæres. De skriver også at det er mulig at barn som opplever å observere mobbing gjennom media eller i hjemmemiljøet kan ha lettere for å akseptere mobbing og tenke at det ikke er deres sak å blande seg. Voksne må derfor lære barna gode holdninger, være gode rollemodeller, snakke med barna om hva mobbing er og lære dem hvordan de kan stå opp mot mobbing. Mobberne har erfart at det lønner seg å plage andre, det er derfor viktig at personalet er tydelig på hva som er uønsket atferd (Idsøe og Roland, 2017 s 37-41).

Lund (2014) skriver at uansett hvordan man jobber, vil de voksnes holdninger i møte med barn ligge til grunn når handlingene utføres. Hun legger vekt på betydningen av tydelig og varm voksenledelse som forebygging mot mobbing. Den varme og tydelige voksne går ikke forbi og tenker: «Hun liker sikkert å være alene» eller «litt må han tåle» (Lund, s. 117).

I Lund og Helgesen (2016) legges det vekt på viktigheten av anerkjennelse i møte med andre mennesker. De hevder at det alltid er de voksne som har ansvar for relasjonene i barnehagen, og at barn trenger støtte og veiledning fra voksne når vennskap skal etableres eller konflikter oppstår. Annerkjennelse er en væremåte eller holdning. Schibbye (2009) tydeliggjør fem aspekter i anerkjennende kommunikasjon og mener annerkjennelse er tilstede når barnet erfarer at deres opplevelser, tanker og følelser blir tatt på alvor gjennom å bli lyttet til, forstått, akseptert, tolerert og bekreftet (Lund og Helgesen, 2016). Høiby (2002 s.63) skriver at man må nå inn til mennesket bak mobberens uakseptable handlinger og vise omsorg for han. Hun viser også til viktigheten av anerkjennelse og ros for å bygge opp tilliten mellom den voksne og barnet som mobber.

Lund (2014) legger vekt på refleksjon som et godt pedagogisk redskap. Hun peker på at gode refleksjoner kan åpne for nye ideer og styrke relasjoner mellom både barn, barn og voksne og mellom ansatte. Refleksjon kan også utfordre og oppleves vondt, særlig om refleksjonen fører til at man oppdager at voksne er medvirkende til at negative holdninger og atferd opprettholdes. Da er det viktig at de voksne viser raushet mot hverandre og støtter hverandre, slik at feiltrinn som oppdages kan føre til en positiv endring i fremtiden (Lund, 2014 s.122).

At det finnes voksne som mobber barn og bidrar til at mobbing opprettholdes, kan være vanskelig å akseptere, allikevel er det viktig på lik linje som å erkjenne at barn mobber barn, å være åpen for at voksnes handlinger også kan påvirke barns opplevelse av å være viktig og inkludert i et fellesskap. Refleksjon kan hjelpe oss å innse når vi trenger å endre våre holdninger til et barn, når det for eksempel oppleves som utfordrende for omgivelsene, fordi våre holdninger og hvordan man svarer på et barns atferd kan være med på å vedlikeholde og videreutvikle samspillet med omgivelsene enten på en negativ eller positiv måte (Lund, 2014). Høiby (2002) peker også på viktigheten av å jobbe med seg selv, være ærlig og erkjenne overfor seg selv dersom man oppdager å ha en dårlig relasjon til et barn, slik at man ikke ubevist bygger oppom og forsterker mobbing. På samme måte som at de andre barna raskt oppfatter voksne som har vanskelig for å akseptere et barn, vil de også få med seg når voksne viser at de liker, forstår, anerkjenner og aksepterer et barn. Aksepten og anerkjennelsen vil spre seg til hele barnegruppen og barna vil respektere hverandres forskjeller, noe som vil være forebyggende mot mobbing (Høiby, 2002 s. 37).

Dette viser hvor stor betydning det sosiale miljøet har for forebygging av mobbing. Det er alltid den voksnes ansvar å passe på at det blir prioritert å jobbe med sine relasjoner til alle barn og skape et godt sosialt miljø, der alle har opplevelsen av tilhørighet i fellesskapet.

3.0 Metode

3.1 Kvalitativ design

Det finnes flere former for metode, men i hovedsak er det kvalitativ og kvantitativ metode som kan sies å være hovedtypene (Bergsland og Jæger, 2016). Målet er å innhente informasjon om noe man vil forske på. Jeg har valgt å bruke kvalitativ design i denne oppgaven. Denne type metode går mer i dybden enn kvantitative metoder som vektlegger utbredelse og antall (Dalland, 2012). Denne metoden passer bedre til min problemstilling som ikke kan svares med noe som kan måles. Jeg ønsker å finne ut hvordan barnehagelærerne ser på mobbing som begrep og hva de gjør for å forebygge mobbing i barnehagen.

Innsamlingsmetoder for denne type forskning kan være intervju, observasjon, gjennomføring av prosjekter, analyser av dokumenter, bilder, videoopptak og samtaler (Bergsland og Jæger, 2016). For å få svar på min problemstilling har jeg valgt intervju som forskningsmetode. Intervjuformen er særlig egnet ved undersøkelse av hvordan mennesker forstår sin egen verden (Bergsland og Jæger, 2016). Det kunne nok også vært aktuelt og interessant å bruke observasjon som forskningsmetode i tillegg, for å finne ut hvordan personalet i barnehagene jobber for å forebygge mobbing, men dette ville tatt mye lenger tid enn det jeg har til rådighet.

En intervjuguide inneholder emner som skal tas opp i intervjuet. Den kan være semistrukturert eller strukturert. Innen kvalitativ metode er det mest vanlig å ha en semistrukturert intervjuform. Denne type intervju kan beskrives som en samtale mellom forsker og informant, men der forskeren styrer samtalen (Bergsland og Jæger, 2016). Fordelen med denne typen spørsmål er at jeg kan stille tilleggs spørsmål underveis, som gjør at jeg kan få et mer presist og utdypende svar, slik at jeg er sikker på at jeg ikke misforstår det informanten sier.

Det kan være vanskelig å lytte aktivt til det som blir sagt samtidig som man skal gjøre notater under et intervju (Bergsland og Jæger, 2016). Jeg har derfor valgt å bruke lydopptaker. Ved å bruke lydopptaker vil det være lettere å ha øyekontakt med informanten og observere mimikk og kroppsspråk, slik at jeg lettere kan tolke det som blir sagt. Ulempen ved å bruke lydopptaker kan være at det blir unaturlig for den som blir intervjuet og at det vil påvirke svarene. Jeg valgte allikevel å ta i bruk lydopptaker for å unngå at intervjuene mister sin validitet dersom mye av materialet skulle gå tapt.

3.2 Valg av informanter og min forskningsprosess.

Et eksakt antall for hvor mange informanter man trenger innen en bacheloroppgave er mer avhengig av når man har tilstrekkelig materiale for analyse og drøfting, enn antall informanter

(Bergsland og Jæger, 2016). Jeg valgte derfor å ta utgangspunkt i tre informanter, men endte opp med to. Det tok tid å få svar fra barnehagene jeg sendte mail til og etter å ha begynt med analyse arbeidet av de to intervjuene jeg allerede hadde foretatt, fant jeg ut at jeg hadde nok informasjon og deres syn på definisjonsspørsmålet samsvarte med den generelle oppfatningen jeg satt igjen med etter uformelle samtaler med tilfeldige barnehageansatte fra ulike barnehager. Jeg valgte derfor å droppe det siste intervjuet, da jeg opplevde at mange ansatte i barnehagene hadde et stramt tidskjema og vanskeligheter med å avsette tid til meg.

Jeg ønsket å intervju barnehagelærere, da det var barnehagelærernes forståelse av mobbing, jeg var ute etter. Mine informanter jobber i kommunal og privat barnehage, de har lang erfaring og har arbeidet i ulike barnehager opp gjennom årene.

Informant A har 26 års fartstid som pedagogiskleder og hadde nydelig deltatt på interkommunal barnehagedag om mobbing. Informant B har 12 års erfaring som pedagogisk leder. Begge hadde noe spesialpedagogikk i tillegg til barnehagelærer utdannelsen og begge hadde erfaring med å jobbe på både 0-3 og 3-6 års avdeling.

I forkant av intervjuene hadde jeg utarbeidet et samtykkeskjema og informasjonsskriv om temaet jeg ønsket å intervju barnehagelærerne om. Slik kunne informantene vite noe om de emnene som ville komme under intervjuet og få mulighet til å sette seg inn i temaet om de hadde behov for det. Selve spørsmålene ønsket jeg ikke at informantene hadde kjennskap til på forhånd. Dette for å få mest mulig ærlige svar.

Intervjuene med informantene syns jeg gikk veldig fint. Jeg hadde trodd det skulle bli unaturlig å snakke med vissheten om at det som ble sagt ble tatt opp, men det viste seg at hverken jeg eller informantene tenkte over dette under intervjuet. Intervjuet fortonet seg som en vanlig samtale, der jeg brukte spørsmålene mine som hjelpemiddel for å sikre at vi kom inn på de emnene jeg ønsket å få informasjon om. Der jeg ble usikker om hva informantene mente, stilte jeg underspørsmål for at informantene skulle utdypet nærmere, slik at jeg kunne være sikker på at jeg oppfattet informantene rett. Jeg opplevde at informantene hadde gode kunnskaper om temaet og at de var engasjerte under intervjuet. Begge intervjuene foregikk på informantenes egen arbeidsplass og varte i omtrent 30 minutter. Videre i analyse arbeidet og drøftingen min har jeg valgt å skille de to intervju objektene som informant A og informant B for å ivareta deres anonymitet.

3.3 Etisk perspektiv

I forskningsetikk er behandling av personvern en viktig del. All innsamlet data skal være anonymisert. I tillegg har informantene krav om å få kjennskap til formålet med undersøkelsen og hovedtrekkene i prosjektet (Bergsland og Jæger, 2016). Jeg utarbeidet et samtykkeskjema som informantene skulle skrive under på. Skjemaet inneholdt informasjon om hva undersøkelsen gikk ut på, hensikten med undersøkelsen og hvordan informasjonen i etterkant ville bli oppbevart, slettet etter analysering og anonymisert i oppgaven. Informantene ble også gjort oppmerksomme på at de kunne trekkes seg når som helst under prosessen.

3.4 Validitet

Validitet handler om hvor godt eller relevant dataene representerer fenomenet som skal undersøkes, kvaliteten av tolkningen og om forståelsen av det prosjektet fører til støttes av annen forskning (Bergsland og Jæger, 2014). Noe av det jeg synes var litt vanskelig var å ikke legge ord i munnen på intervjuobjektene under intervjuet. Jeg prøvde også å forholde meg mest mulig nøytral i forhold til svarene som kom, for å unngå at informantene skulle gi meg de svarene informantene trodde jeg ønsket å få. Det er lett å tolke det informantene sier i den retningen en selv ønsker at svaret skal ta. Det var viktig for meg å være nøytral underveis i intervjuet og jobbe systematisk og ryddig under analysearbeidet for å sikre best mulig validitet. Jeg tror jeg fikk dette til. Jeg opplever også at informantene har en oppfatning av mobbebegrepet slik jeg opplever oppfatningen generelt er i samfunnet. Jeg mener derfor at informantene er representative for hvordan barnehagelærere forstår begrepet.

3.5 Min analyseprosess

Et prosjekt er en interaksjon mellom feltarbeid, analyse og tolkning, der analyse og tolkning kan sees på som to sider av samme prosess fordi hendelsesprosessen ikke kan beskrives og kategoriseres uten at man samtidig tillegger hendelsene meninger. Allikevel er det vanlig å skille mellom analyse som foregår underveis og analyse av de konkrete dataene i etterkant av innsamlingen (Bergsland og Jæger 2016 s. 81-82).

Før analysearbeidet tar til må alt innsamlet datamateriale omgjøres, som i mitt tilfelle, til skriftlig tekst. Hensikten er å redusere datamengden, skape orden, struktur og mening slik at det blir lettere å få oversikt. Overflødig materiale som ikke har betydning for forståelsen eller formål med problemstillingen kan fjernes, mens det som er betydningsfullt for problemstillingen er viktig å få frem. Den største utfordringen i analyse og tolkningsarbeid er

å skille mellom informantens utsagn og tolkninger og de tolkninger som er mine egne. Ved å gjengi sitater fra informanten og så vise hvordan man fortolker utsagnet, gjør man datamaterialet så transparent som mulig noe som vil øke sjansen for at leseren klarer å skille på hva som er informantens utsagn og hva som er min tolkning (Bergsland og Jæger 2016 s. 81-82).

Etter intervjuene transkriberte jeg derfor alt informantene hadde sagt under intervjuene. For å få overblikk over materiale jeg hadde og at det skulle bli klarere for meg selv hva jeg ønsket å ta med videre i oppgaven laget jeg deretter overskrifter. Jeg gikk igjennom det som var sagt og sammenlignet svarene til informantene for så å putte det inn under den overskriften der det hørte hjemme. Jeg forsøkte å forholde meg mest mulig nøytral i forhold til den informasjonen jeg hadde fått og ikke legge mer i utsagnene enn det som kom frem under intervjuet. Jeg synes dette var en god og ryddig måte å jobbe på.

4.0 Presentasjon av funn i intervjuene

Jeg har delt funnene inn i tre overskrifter. Funnene som blir presentert i 4.2 og 4.3 går begge under forebygging, men jeg velger å dele dem opp i dette kapitlet for å gjøre det mer oversiktlig for både meg selv og leseren. I drøftingsdelen slås 4.2 og 4.3 sammen, og ligger under forebygging.

4.1 Hva legger barnehagelærerne i begrepet mobbing i barnehagen?

Det virker som om begge informantene har litt vanskeligheter med å beskrive hva de legger i begrepet mobbing i barnehagen. Begge opplever handlinger som utestenging, blikk og ord mot andre barn som negative hendelser som skjer i barnehagen allerede på småbarnsavdeling og er klare på at mobbing finnes, men er allikevel usikre på i hvilken grad handlingene utføres med intensjon og hva som derved kan kalles mobbing. Begge to har oppfattet samfunnsdebatten omkring mobbing og informant B sier begrepet har endret seg, også hennes tanker. Hun går ikke nærmere inn på det, men forteller at det under studiet ble heftig diskusjon i klasserommet da noen studenter valgte å skrive oppgave om mobbing. Hun hevder at mange av studentene den gang mente at barn i barnehagealder var for små til å mobbe og at det derfor, etter deres syn, ikke fantes mobbing i barnehagen i det hele tatt.

Informant A tror ikke barn på småbarns avdeling utestenger et annet barn med intensjon, men at de fra kanskje 3 årsalderen, har erfart at den type handling kan lønne seg for å oppnå goder for seg selv. Hun har allikevel litt vanskelig for å se for seg at små barn kan tenke og planlegge en mobbehandling ut ifra definisjon på mobbing. Jeg tolker at informant A her

sikter til definisjonen på mobbing som den mer allmenn aksepterte definisjonen til Olweus. Hun nevner at Lund har en definisjon på mobbing som er litt rundere i kantene og kanskje passer bedre i barnehagen. Informant A sier det handler om barnets opplevelse og at vi kanskje snakker mer om krenkende atferd i barnehagen. Hun mener det er lettere å bruke ord som mobbeatferd fordi det ikke er så systematiserte handlinger, da hun opplever at handlingene rammer tilfeldige barn og at de i neste øyeblikk kan leke fint sammen.

Informant B tror heller ikke barna forstår den hele og fulle konsekvensen av de negative handlingene og er usikker på når vi kan kalle det mobbing, men mener det helt klart skjer og kanskje også tidligere enn vi tror. Hvor mye, hvor lite vanskelig å si, men at det skjer, ja! Hun sier det er viktig at vi erkjenner at det finnes. Hun tror grunnen til at barn mobber kan være for å oppnå noe, få en leke, være med eller beskytte seg selv. Hun mener mobbing er et litt skummelt ord og synes det er lettere å si *nå mobber du enn, du er en mobber*. Det er ikke barnet i seg selv som er så fryktelig, barn er ikke onde, men kan gjøre dumme ting og trenger veiledning og hjelp til å regulere følelser. Hun understreker samtidig at det ikke må bli for vagt heller. Mobbing er alvorlig og er en atferd som må avlæres.

4.2 Hvordan forebygge mobbing i barnehagen?

Begge informantene mener det viktigste vi voksne må gjøre for å forebygge mobbing er å være på, til stede der det skjer og være åpne for at mobbing faktisk forekommer i barnehagen. De mener det er viktig å snakke med barna om hva mobbing er og hva som er akseptert og ikke akseptert atferd. Informant B sier de nok har en jobb å gjøre med det å snakke om mobbing konkret. Informant A nevner at voksne må være gode rollemodeller, tenke over sitt kroppsspråk og hvordan de omtaler andre. Hun sier også at varme grensesettende voksne sier klart ifra om hva som er akseptert atferd og ikke, men at det må gjøres på en god måte uten at barnet blir krenket. Begge informantene nevner at voksne må anerkjenne barnas følelser, lytte og forstå de. Når barn ikke får til må vi hjelpe dem slik at de får det til.

Begge informantene mener det er viktig at personalet vet hva de skal se etter for å oppdage mobbeatferd og at det er noe variert hvor mye kunnskap personalet har om temaet. Informant A hevder det har vært lite fokus på temaet i deres barnehage, men at det har blitt mer i det siste. Informant B sier at de gjør en del for å forebygge mobbing, men at de sikkert kunne gjort mer. For å forebygge mobbing i barnehagen jobber barnehagene med sosialkompetanse. Begge mener at både barn som mobber og de som blir mobbet kan mangle sosialkompetanse, men det er ikke alltid at de gjør det. Informant B opplever egentlig mye kompetanse hos ungene og sier videre at holdningene hos de voksne påvirker hvordan de ser på et barn.

Informant A opplever at det ikke alltid er opplagt hvem som blir offer for mobbing i barnehagen. Begge mener uansett det er viktig at begge parter blir ivaretatt. Informant A nevner også at samarbeid med foreldrene er viktig. Informant B nevner at det å heve statusen til et barn med lav status, slik at de andre barna ser annerledes på barnet, kan være et forebyggende tiltak mot mobbing.

Informant B sier de jobber mye med egenledelse i lek i sin barnehage og at de har vennskap som et av satsningsområdene noe som skal være med på å forbygge mobbing.

Begge informantene legger vekt på viktigheten av å se innenfor barnet. Informant B sier: *Hva er det barnet trenger, hvorfor handler det som det gjør?* Informant A sier: *Man må ikke gå forbi et barn som leker alene og tro at de har valgt det selv. Vi må sjekke ut om det er sånn eller om det er noe annet som ligger bak.*

4.3 Hva tenker du om at voksnes holdninger ovenfor et barn kan være med på å bygge opp om mobbing?

Informant A legger vekt på at voksnes holdninger til et barn er viktig og at den voksne ikke må legge skylden på barnet som bli mobbet ved å bruke uttrykk som, *det er ikke rart at barnet blir mobbet fordi den er som den er.* Vi må heller tenke hvordan vi kan hjelpe barna å håndtere dette. Dersom man opplever voksne som snakker ned et barn eller utfører krenkende handlinger må vi si ifra, men vi voksne må hjelpe og støtte hverandre. I stedet for å være nedsettende mot den andre voksne, kan de voksne gå sammen til barnet og forklare at den andre voksne tok feil fordi den kanskje ikke visste alt i saken eller ikke forsto følelsene til barnet. Det er menneskelig å gjøre feil, men det kan rettes opp.

Informant B mener at når vi ser foreldre som bevist eller ubevist overfører negative holdninger til sitt barn eller om andres barn, må vi gjøre dem bevisste på dette og veilede dem. Når det gjelder å ta opp negative holdninger eller handlinger man ser hos kollegaer, syns informant B det er litt vanskelig å ta dette opp, men at det kanskje er lettere om man tar det opp der og da. De har brukt litt praksisfortellinger som de har reflektert rundt, men mener de kan bli enda bedre. Jeg tolker det som om hun mener de kan bli bedre til å si ifra til hverandre når de ser voksne utføre krenkende atferd eller ha negative holdninger til et barn.

Jeg tolker utsagnene til begge informantene på den måten at de mener voksnes holdninger ovenfor et barn kan være med å bygge opp om mobbing og påvirke synet andre barn og voksne får på et barn, enten positivt eller negativt. Dette viser også informants B når hun sier at holdningene hos de voksne påvirker hvordan de ser på et barn og at de voksne må hjelpe

barn med lav status slik at de andre ser på barnet annerledes. Informant A mener voksne er mer bevisste på hvordan deres holdninger påvirker barnet nå enn hva de var før.

5.0 Drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte teorien jeg har skrevet tidligere i oppgaven, opp mot empirien jeg har funnet ved å intervjuer barnehagelærerne. Her vil jeg ta for meg hva informantene legger i begrepet mobbing i barnehagen og hvordan de jobber for å forebygge mobbing.

5.1 Mobbing i barnehagen som begrep

Da informantene fikk spørsmål om hva de la i begrepet mobbing i barnehagen, opplevde jeg informantene litt utydelige. De var begge klare på at mobbing forekommer og beskriver mobbing i form av handlinger som ord, utestenging, blikk, kroppsholdning og det å ikke la andre virke med. Informantene var allikevel usikre på om små barn kan forstå den hele og fulle konsekvensen av handlingen de utfører, og om man derfor kan kalle negative hendelser blant barnehagebarn for mobbing, dette til tross for at de flere ganger hevder at mobbing finnes i barnehagen. Informant A sier hun tror helt små barn er for små til å tenke og planlegge en mobbehandling ut i fra definisjon, men at de fra tre årsalderen kanskje er i stand til det. Informant B sier handlingene kanskje skjer tidligere enn vi tror. Jeg tolker informantenes usikkerhet rundt dette med om handlingene kan defineres som mobbing, som aldersbetinget og at det blir lettere for informantene å akseptere at barn mobber jo eldre barnet blir. Det var vanskelig for dem å se for seg et barn som en mobber. De brukte lang tid på å komme frem til om en handling kunne være med intensjon eller ikke. Informant A antyder at Lund et al. (2015) sin definisjon på mobbing er lettere å forholde seg til fordi den er rundere formulert, da den hverken tar med tidsperspektivet eller intensjon. Det blir uklart for informantene når barnehagebarn kan være kognitivt i stand til å utøve en slik type handling med intensjon og om de i det hele tatt blir det mens de går i barnehagen.

Shantz og Hobert (1989, i Idsø og Roland, 2017 s. 20) hevder at erfaring med konflikter bidrar til den sosiale utviklingen og at det er vanlig at barn blir utsatt for negative handlinger fra andre barn i barnehagen, som en del av utviklingsprosessen. Dette tenker jeg kan være en annen side av det som gjør det vanskelig å definere hva som er mobbing. Ved å se på handlinger som kan karakteriseres som mobbing som en del av den sosiale utviklingen, kan det tenkes at slik oppførsel blir bagatellisert. Konsekvensen dersom handlingen blir bagatellisert, kan bli at handlingen blir oversett som mobbing og dermed ikke håndtert på

riktig måte i henhold til det Høiby (2002) hevder kreves i en mobbesituasjon. Hun hevder det ikke er hensiktsmessig med vanlig konfliktløsning når det er ubalanse i maktforholdet mellom partene. Det kan virke som om informantene er usikre på alvorlighetsgraden av mobbeatferden de ser i barnehagen og at de kanskje kunne hatt nytte av å se nærmere på, i hvilken grad maktforholdet står i forhold til hverandre, for å bedømme om handlingen er en mobbeatferd eller en konflikt mellom likeverdige parter. Det kan derfor se ut for å være hensiktsmessig å fokusere på om konflikten eller handlingen er mellom barn der maktforholdet er likeverdig, istedenfor å henge seg opp i hvilken grad handlingen utføres med intensjon.

Kristensen (2014 s.49) skriver at ondskap syns å være sentralt i forståelsen av mobbing. Jeg oppfatter at informantene også kan assosiere mobbing med ondskap. Informant B uttrykker dette med å si at barn ikke er onde, men kan gjøre dumme ting. Hun sier også at mobbing er et skummelt ord, og mener det er lettere å si *nå mobber du*, enn å si *du er en mobber* om et barn. Jeg opplever at informantene knytter mobbing til et personlighetstrekk like mye som til en handling. Årsaken til dette tenker jeg kan være den individuell fokuserte forståelsen flere forskere har hatt på mobbing. Fra vi var små har vi lært at mobbing er slemt og dermed assosierer vi mobbing med slemme mennesker, eller onde som informanten uttrykker. Barn er ikke onde og informantene erfarte at negative handlinger barna utførte, ofte var tillærte handlinger barna hadde erfart kunne lønne seg. Informant B foretrakk å beskrive barnas negative handlinger som mobbeatferd fremfor mobbing. Slik blir det kanskje lettere for informantene å se på handlingen barnet foretar seg som noe det er feil med og ikke barnet i seg selv? Informant A uttaler at det er lettere å bruke ord som mobbeatferd, krenke eller plage om mobbing i barnehagen. Dette begrunner hun med at handlingene ikke er så systematisert og det kan se ut for at handlingene rammer tilfeldig. I likhet med informantene mener også Idsøe og Roland (2017) at det vil være mer naturlig å bruke mobbeadferd når det er snakk om barnehagebarn, de begrunner det med at barnehagebarn viser begynnende mobbeatferd, men uten bevisste motiver. Idsøe og Roland (2016 s. 49) skriver at barn i barnehagealder er i en tidlig fase når det gjelder kognitiv, sosial og emosjonell utvikling. Kanskje hadde det vært lettere å definere mobbing dersom man assosierte mobbing med en handling og ikke relaterte mobbing til et personlighetstrekk?

Som man kan se av informantenes uttalelser er mobbing i barnehagen et begrep som er vanskelig å gi en avklart definisjon på. Med bakgrunn i det informantene sier, antar jeg det henger sammen med i hvilken grad handlingen er utført med intensjon og barnehagelærernes

uvilje mot å definere et barn negativt. Pettersen (2005, i Kristensen 2014, s. 33) mener fokuset har sporet av og at det ikke spiller noen rolle hva vi kaller det, men at vi erkjenner at mobbing forekommer. Også informantene var tydelige på viktigheten av å erkjenne at det fantes mobbing i barnehagen. Selv om de ikke hadde helt klart for seg når handlingen kunne defineres som mobbing, mente de mobbing forekom og var viktig å ta tak i. De foretrakk å bruke andre ord for handlinger som kunne assosieres med mobbing, men sa også at det ikke måtte bli for vagt. Informant A sier det kan være vanskelig å oppdage mobbing om man ikke vet hva man skal se etter og man trenger kunnskap for å kunne forstå at det er mobbing vi ser. Jeg stiller meg derfor undrende til om vi kan klare å oppdage mobbing om begrepet blir for vagt og vi ikke får en felles avklaring av hva mobbing i barnehagen er. Dersom vi ikke kan la den atferden vi ser i barnehagen gå inn under den definisjonen vi assosierer mobbing med, som for eksempel den definisjonen Olweus har, der det blir lagt vekt på med intensjon og over tid, kan vi da si det finnes mobbing i barnehagen? Forskning viser at det finnes mobbing allerede i barnehagen (Lund et al, 2015). Informantene er også klare på at det forekommer mobbing i barnehagen til tross for at de opplever det vanskelig å definere begrepet og skille på hva som er og hva som ikke er mobbing i barnehagen.

Når det blir så vanskelig for barnehagelærerne å definere mobbing i barnehagen så kan det se ut som om Oddbjørn Knutsen (2005, i Kristensen, 2014 s. 48) har rett, når han hevder det er viktig at barnehagene har en felles definisjon og et felles utgangspunkt for å kunne arbeide faglig og konstruktivt mot mobbing. Informant A nevner at Lund et. Al. (2015) sin definisjon på mobbing kanskje kan være en mer passende definisjon på mobbing i barnehagen. Her defineres mobbing i barnehagen som handlinger fra barn eller voksne som hindrer barns opplevelse av å høre til, å være en betydningsfull person for felleskapet og ha muligheten til medvirkning. I tillegg tenker jeg denne definisjonen passer bedre dersom man ser på mobbing som et sosialt fenomen. Olweus sin definisjon tar et veldig individuelt perspektiv, men som Anatol Pikas (1976) forskning viste, kan mobbing også være et gruppefenomen (Helgesen, 2014 s.22).

Informant A nevner at en av grunnene til at barn mobber, kan være frykt for å bli ekskludert selv. Her er hun inne på Søndergaards (2009) teori om eksklusjonsangst. Informant B sier at barn kan mobbe for å beskytte seg selv og i likhet med Søndergaard opplever hun ikke dette som en ond handling, men som en måte å sikre sin egen tilhørighet i gruppen. Nyere forskning forstår mobbing som et sosialt fenomen. Det kan virke som om informantene også gjør det. Jeg tenker det er viktig å se mobbing som et sosialt fenomen, ikke bare som

individuell aggresjon, fordi det tvinger oss til å se på helheten av gruppen og det miljøet vi er en del av. Barnehagelæreren må derfor innse at det ikke bare er mobberer eller den som mobber som har et problem, men at man må se på gruppedynamikken og omgivelsene barnet er en del av. Barnehagelæreren må finne ut hva det er som påvirker usikkerheten i gruppen og hvordan barnehagelærerens egne holdninger og væremåte kan påvirke den som mobber, den som blir mobbet og resten av miljøet (Lund, 2015).

Med bakgrunn i den usikkerheten informantene uttrykker rundt mobbebegrepet, og det Kristensen (2014) skriver, om at konsekvensen av at man ikke erkjenner at mobbing finnes i barnehagen kan føre til at barn som blir utsatt for mobbing ikke oppdages og dermed ikke får den hjelpen de har behov for, kan det se ut for å være nødvendig at vi får en ny definisjon på mobbing i barnehagen.

Jeg støtter meg gjerne til Lund et al. (2015) sin definisjon. I denne definisjonen er hverken over tid eller med intensjon tatt med, det tror jeg kan gjøre det lettere for barnehagefolk å relatere mobbeatferd i barnehagen til mobbing. Jeg tror også at det vil føre til at det blir lettere for barnehagelærere å relatere handlingene de ser til mobbing på et tidligere tidspunkt med denne definisjonen på mobbing, slik at tiltak kan igangsettes så raskt som mulig.

Informantene hevder flere ganger viktigheten av å være på og tilstede der det skjer. Det tror jeg nok er noe av det viktigste i kampen mot mobbing, i tillegg til kunnskap om hva som skiller en mobbehandling fra en vanlig konflikt der maktforholdet er jevnt og kunnskap om hvordan man kan forebygge og stoppe slik atferd. Hvordan barnehagelærerne jobber for å forebygge mobbing i sine barnehager, vil jeg drøfte videre i neste kapittel.

5.2 Forebygging

Forebygging av mobbing er viktig. Idsøe og Roland (2017) påpeker også viktigheten av å oppdage og stoppe begynnende mobbeatferd så tidlig som mulig, slik at barn ikke utvikler et negativt handlingsmønster.

Begge informantene svarte at de jobbet med forebygging mot mobbing. Informant B forteller at de jobber mye med egenledelse i lek og at de har vennskap som satsningsområde. Begge informantene trekker frem at utvikling av sosiale ferdigheter er viktig og at de derfor jobber mye med sosial kompetanse. Dette samsvarer godt med det Idsøe og Roland (2017) skriver om at sosiale ferdigheter er viktig å lære seg for å utvikle positive vennerelasjoner og forebygge mobbing. De legger vekt på at gode samarbeidsevner og empati er viktig å lære barna. Informantene mente allikevel at de også opplevde mobbeatferd hos barn som hadde

gode sosiale ferdigheter. Dette kan tyde på at Idsøe og Roland (2017) har rett i sine påstander om at mobbing primært er tillært. Også Pape (2002) påpeker at sosial kompetanse ikke er nok, men at det er like viktig å jobbe med gruppedynamikken. Det er derfor viktig at voksne er gode rollemodeller og lærer barna gode holdninger.

Informant A påpeker også viktigheten av at voksne er gode rollemodeller som tenker over kroppsspråket sitt og hvordan de omtaler andre. Begge informantene påpeker at det viktigste vi voksne kan gjøre for å forebygge mobbing er å være på, vi må være til stede der det skjer og være åpne for at mobbing faktisk kan forekomme i barnehagen.

I likhet med Kristiansen (2014) som stiller spørsmål til om det å arbeide med sosial kompetanse er nok for å bekjempe mobbing, kan det se ut som om informantene også stiller seg dette spørsmålet. Informant B sier at de har en jobb å gjøre med det å snakke om mobbing konkret. Kristensen (2014) hevder at mobbeforskerne Olweus og Roland også er av den oppfatningen at det ikke er nok å kun fokusere på det positive. I likhet med dem mener informantene at det er viktig å snakke med barna om hva mobbing er og hva som er akseptert og ikke akseptert atferd. Dette står i sammenheng med det Anatol Pikas (1976) mener om at det som er avgjørende for om mobbing får fortsette, er at mobbingen blir akseptert av gruppe medlemmene (Helgesen, 2014 s.22).

Informant A bringer opp at varme grensesettende voksne sier klart ifra, hva som er akseptert og ikke akseptert atferd, men på en måte som ikke krenker den som utfører den negative handlingen. Begge informantene sier at det er viktig å ivareta den som blir mobbet, men at det er like viktig å møte den som utfører handlingen med anerkjennelse og respekt. Dette samsvarer med det Høiby (2002) skriver om å nå inn til mennesket bak mobberens uakseptable handlinger og vise omsorg for han. Hun viser også til viktigheten av anerkjennelse og ros for å bygge opp tilliten mellom den voksne og barnet som mobber.

Begge informantene er opptatt av å se barnet innenfra og anerkjenne barns følelser. Dette er noe Lund og Helgesen (2016) setter fokus på. De hevder anerkjennelse er hovednøkkelen for å forebygge mobbing i barnehagen. *Det er ikke barnet i seg selv som er så fryktelig, barn er ikke onde, men kan gjøre dumme ting og trenger veiledning og hjelp til å regulere følelser.*

Dette hevder informant B, noe som samsvarer godt med det Lund og Helgesen (2016) skriver om at barn trenger støtte og veiledning fra voksne når vennskap skal etableres eller konflikter oppstår. Begge informantene nevner at voksne må anerkjenne barnas følelser, lytte og forstå dem. Når et barn ikke får til må vi hjelpe dem slik at de får det til. Dette passer godt sammen

med det Lund og Helgesen (2016) skriver om at det alltid er de voksne som har ansvar for relasjonene i barnehagen.

Informantenes observasjoner bekrefter også teorien om at mobbing kan være et sosialt fenomen. Påvirkninger i det sosiale miljøet, behovet for å beskytte seg selv, frykten for selv å bli ekskludert, informant B hevder grunnene kan være flere. Dette viser viktigheten av at voksne legger til rette for et godt sosialt miljø der alle kan føle seg sett og viktig i fellesskapet, som en del av forebyggingen mot mobbing.

På spørsmål om hva informantene tenker om at voksnes holdninger kan bidra til en positiv eller negativ utvikling på det sosiale miljøet, kommer det klart frem at de voksnes holdninger påvirker måten et barn oppfattes på. Informant A sier at holdningene til den voksne er viktig og at den voksne ikke må legge skylden på den som blir mobbet ved å bruke uttrykk som at de forstår hvorfor barnet blir mobbet, men heller hjelpe barnet og håndtere det som er vanskelig. Informant A sier voksne må tenke over sitt kroppsspråk og hvordan de omtaler andre, for å ikke bygge opp under mobbing. Her kommer hun inn på hvordan voksnes holdninger til et barn, kan bidra til at mobbing oppstår og opprettholdes fordi deres holdninger påvirker det sosiale miljøet som barna er en del av og overføres til barna (Høiby, 2001). Jeg tenker dette er viktig å være bevisst på og ser dette som en stor del av arbeidet med forebygging.

I likhet med Lund (2014) som skriver det er viktig å støtte og vise raushet mot hverandre når feiltrinn oppdages, sier informant A: *Når man opplever voksne som har holdninger som krenker barn er det viktig å si i fra, samtidig som man skal støtte og hjelpe hverandre. Istedenfor å være nedsettende mot den andre voksne, kan de voksne gå sammen til barnet å forklare hvorfor den voksne handlet som den gjorde.* Jeg tenker dette er en god måte å gå foran som et godt eksempel på. Barnet ser at den voksne også kan gjøre feil, men at man kan rette det opp og allikevel bli akseptert. Informant B synes det kan være litt vanskelig å si ifra til medarbeidere når hun ser de trår feil. Jeg tror mange mener det samme som informant B. Derfor er det viktig å lage god kultur på arbeidsplassen for at det skal bli naturlig å kunne si fra om slike ting til hverandre, slik at feiltrinn heller kan føre til positiv endring i fremtiden (Lund, 2014). Dersom det ikke tas opp med den det gjelder kan det være fare for at det gir grobunn for baksnakking og mistillit, noe jeg tenker vil påvirke det sosiale miljøet på en negativ måte som ikke kommer barna til gode.

Informant B trekker inn foreldrene på spørsmålet om voksnes holdninger kan påvirke måten vi ser et barn på. Hun opplever foreldre som har negative holdninger til sitt eller andre sine

barn og bevisst eller ubevisst overfører holdningene til barnet sitt. Hun mener det er viktig å gjøre foreldrene oppmerksomme på dette og veilede dem om de har behov for det. Høiby (2002) skriver også om viktigheten av å være bevisst sine holdninger dersom man oppdager å ha en dårlig relasjon til et barn, slik at man unngår å bygge opp om og forsterke mobbing. Også Lund (2014) tar opp viktigheten av å være bevisst på våre holdninger og måten vi møter et barns atferd på, fordi måten vi svarer på vil påvirke samspillet med omgivelsene enten i positiv eller negativ retning.

Det er barnehagelærerens ansvar at personalt skaper et inkluderende miljø og støtter barn om samspillet med andre barn blir vanskelig (Rammeplanen, 2017 s.20). Det er de voksnes ansvar å tilrettelegge for et mobbefritt miljø (Manifest mot mobbing, 2011) og møte barn med tillit og respekt (barnehageloven §1.). Det er et stort ansvar vi er pålagt, men også så selvsagt. Barndommen har de tross alt med seg resten av sitt liv. Vi voksne må være vårt ansvar bevisst. Som i så mange andre situasjoner er det vanskelig å forandre andre, man må starte med seg selv, for på samme måte som at barna oppfatter negative holdninger hos den voksne, vil barn også få med seg når de voksne liker, forstår, anerkjenner og aksepterer et barn (Lund, 2014). Derfor er det viktig at vi reflekterer over våre handlinger og holdninger, vi må finne frem de positive holdningene våre, på den måten er det aksepten og anerkjennelsen som får spre seg til barnegruppen og føre til at barna blir trygge på at de er betydningsfulle for fellesskapet, respekter hverandre og hverandres ulikheter (Høiby, 2002).

6.0 Avslutning

Målet mitt med denne oppgaven var å tilegne meg kunnskap om hvordan jeg som barnehagelærer kan jobbe for å forbygge mobbing og skape et godt og inkluderende miljø i barnehagen, samt å få svar på problemstillingen min: **Hvordan forstår barnehagelæreren begrepet mobbing i barnehagen og hvordan jobber de for å forebygge mobbing?**

Gjennom intervju med to barnehagelærere konkluderer jeg med at samfunnsdebatten om mobbebegrepet i barnehagen fremdeles er aktuell, selv om det kan virke som om personalet i barnehagene stort sett erkjenner at det finnes mobbing i barnehagene, kan det allikevel se ut som at det er vanskelig å bruke begrepet mobbing i barnehagen. Jeg antar dette kan henge sammen med den individuell fokuserte tilnærmingen mobbing tidligere har hatt, og assosiasjonene vi har til ordet mobbing. Mange assosierer ordet til ondskap (Kristensen, 2014) noe også informantene hentydet og foretrekker heller å bruke ord som mobbeatferd istedenfor

mobbing. Selv er jeg også mer fortrolig med et ord som mobbeatferd, da slipper jeg å forholde meg til tidsperspektivet over tid og med intensjon, i tillegg unngår man å definere barnet som en mobber og man kan fokusere på hva årsakene til atferden kan skyldes.

Jeg tror det er på tide at vi får vår egen definisjon på mobbing i barnehagen, så kan vi heller bruke tiden på å avlære mobbeatferd og forebygge mobbing i stedet for å diskutere om handlingen vi ser i det hele tatt er mobbing. Informant A kjente til Lund et.al. (2015) sin definisjon og virket å være mer fortrolig med denne definisjonen når det kommer til mobbing i barnehagen. Denne definisjonen tiltaler også meg bedre, og passer bedre når man ser på mobbing som et sosialt fenomen som nyere forskning fokuserer på.

I tillegg til å avklare definisjonen, slik at det blir enklere for voksne å kjenne igjen mobbing når de ser det, tenker jeg det er viktig at personalet har gode kunnskaper om forebygging og håndtering av mobbing. Informantene jobbet mye med sosial kompetanse og fokuserte på vennskap og gode relasjoner, men mente de kunne bli bedre til å snakke med barna om hva mobbing er, som en del av forebygging mot mobbing. Informantene la også vekt på det jeg anser som det aller viktigste, viktigheten av å se barnet, være på, tilstede der det skjer og åpne for at mobbing kan forekomme i arbeidet mot å bekjempe mobbing. Jeg opplever informantene som godt oppdatert på nyere forskning og liker at de vektlegger at man må se bakenfor atferden til barnet, anerkjenne og forstå. Vi trenger voksne med gode holdninger som er bevisst sin påvirkningskraft, slik at vi kan skape sosiale miljøer som er gode å være i, for alle barn og voksne.

BARNES TRIVSEL ER VOKSNES ANSVAR!

Jeg sier som Kari Pape (2002): Når vi har påtatt oss rollen som omsorgsgivere og pedagoger for den oppvoksende generasjon, er det viktig at vi er våkne og til stede i alt som skjer.

Til deg som sover, er det bare en ting å si – VÅKN OPP!!

7.0 Litteraturliste:

Bergsland M.D. og Jæger H. (2014). Bacheloroppgaven. I H. Bergsland (Red.), *Bachelor oppgaven i barnehagelærerutdanningen*. (s. 51-86). Oslo: Cappelen Damm Akademiske

Dalland O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. 5. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk

Helgesen M. H. (2014) Hvordan kan mobbing forstås? I M.B. Helgesen (Red.), *Mobbing i barnehagen et sosialt fenomen*. (s.19-31). Oslo: Universitetsforlaget

Høyby H. (2002). *Mobbing kan stoppes!* Bergen: Fagbokforlaget

Idsøe E. C. og Roland P. (2017). *Mobbeatferd i barnehagen temaforståelse- forebygging- tiltak*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske

Kristensen M.Ø. (2014). Kampen om mobbebegrepet. I M.B. Helgesen (Red.), *Mobbing i barnehagen et sosialt fenomen*. (s.32-51). Oslo: Universitetsforlaget

- Lund I. (2014) Tydelige voksne i møte med mobbing i barnehagen. I M.B. Helgesen (Red.), *Mobbing i barnehagen et sosialt fenomen*. (s.114-127). Oslo: Universitetsforlaget
- Lund I. og Helgeland A. (2016). *Mobbing i barnehagen, anerkjennelse som forebygging*. Oslo: Pedlex as
- Olweus D. og Baraldsnes A. (2016). Olweus- programmet mot mobbing og antisosial atferd. I J. Kjøbli (Red.), *Inkludering og utvikling*. (s. 59) Oslo: Gyldendal Akademisk
- Pape K. (2002). *Æ trur dem søv* Oslo: Kommuneforlaget
- Barnehageloven (2006). Lov om barnehager§1 https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64#KAPITTEL_1
- Rammeplanen for barnehagen, innhold og oppgaver* (2017) Oslo: Utdanningsdirektoratet
- Lund I. (red) (2015) *Hele barnet hele løpet mobbing i barnehagen*. Forskningsrapport, hentet fra: <http://www.forebygging.no/Global/mobbing%20i%20barnehagen%20rapport.pdf>
- Manifest mot mobbing 2011-2014
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/grunnskole/manifest_mot_mobbing2011_2014_hefte_web.pdf
- Partnerskap mot mobbing 2018-2021
<https://www.regjeringen.no/contentassets/95ef678cc8c7454fb45e3f57826dd461/partnerskapmotmobbing.pdf>

Vedlegg 1

INTERVJUGUIDE

Introduksjon

Mitt navn er XXX. Jeg har ti års erfaring fra barnehage og går nå mitt 4. år på ABLU-barnehagelærer utdanningen ved Høgskolen på Vestlandet. Jeg holder på med min bacheloroppgave og ønsker i den forbindelse å komme i deres barnehage å foreta dybdeintervju av 1-2 barnehagelærere om mitt tema som er mobbing i barnehagen.

Min problemstilling er: Hvordan forstår barnehagelæreren begrepet mobbing i barnehagen og hva gjør de for å forebygge mobbing?

Jeg hadde satt stor pris på om dere ville hjelpe meg.

Jeg ønsker å bruke diktafon/lydopptaker under intervjuet fordi dette vil være til god støtte under analysearbeidet og sikre at jeg får det som blir sagt mest mulig korrekt.

Alle personopplysninger, materiell og lydopptak vil oppbevares konfidensielt for deretter å bli makulert og slettet etter transkribering. Enkelt personer vil bli anonymisert og vil ikke kunne gjenkjennes i det publiserte materialet.

Innledende spørsmål:

Hvor lenge har du jobbet som barnehagelærer/pedagogisk leder, alder, størrelse på barnehagen?

Hvordan barnehagelæreren forstår begrepet mobbing

Ulike former for mobbing

Hvordan arbeider personalet for å forebygge mobbing

Voksenrollen

Avsluttende spørsmål

Hva tenker du er det viktigste du har sagt?

Vedlegg 2

Spørsmål:

1. Kan du fortelle litt om deg selv?
Alder, hvor lenge du har jobbet i barnehagen, utdanning.
2. Begrepet mobbing har vært et omdiskutert tema i barnehagen.
Hvordan forstår du begrepet?

3. Flere definisjoner på mobbing går ut på at det er handlinger som utføres med intensjon. Hva tenker du om det?
4. Mange synes det kan være lettere å forholde seg til å bruke ord som mobbeatferd når de omtaler mobbing i barnehagen. Hva tenker du om det?
5. Det finnes ulike former for mobbing. Hvilke former for mobbeatferd kan du tenke deg kan oppstå i en barnehage?
6. Mobbing kan ofte være vanskelig for voksne å oppdage. Hva tenker du om det?
7. Kan atferd som forbindes med mobbing være mangel på sosial kompetanse eller er mobbing rett og slett tillærte handlinger.
8. Hvordan tenker du at man kan forebygge mobbing?
9. Hvordan jobber dere for å forebygge mobbing?
10. Har barnehagen en handlingsplan?
11. Hva sier årsplanen deres om mobbing?
12. Hva tenker du om at voksnes handlinger og måten vi reagerer på et barns atferd kan bidra til å vedlikeholde og videreutvikle samspillet med omgivelsene enten på en negativ eller positiv måte?
13. Opplever du at det er god kultur i barnehagen for å gi tilbakemeldinger til hverandre når man ser barn bli krenket?
14. Tenker du at du og ditt personale har nok kunnskap til å identifisere kjennetegn på mobbing?
15. Opplever du at du og personalet har kunnskap nok om hvordan mobbing kan forebygges?

Vedlegg 3

Samtykkeskjema

Beskrivelse:

Prosjektet er en bachelor oppgave i forbindelse med mitt 4. år på barnehagelærer utdanningen. Jeg skal forta dybdeintervju av barnehagelærere der temaet er mobbing.

Min problemstilling i oppgaven er: Hvordan forstår barnehagelærere begrepet mobbing i barnehagen og hva gjør de for å forebygge mobbing i barnehagen.

Formål:

Formålet med intervjuet er å gjøre en analyse av den informasjonen jeg får fra intervjuobjektene og drøfte dette opp mot teori om mobbing.

Frivillig deltagelse:

All deltagelse er frivillig, og du kan trekke deg når som helst under prosessen.

Jeg bruker lydopptaker under intervjuet for å sikre at jeg får med meg det som blir sagt på mest mulig korrekt måte og fordi det vil være til hjelp under analysearbeidet.

Du kan når som helst avslutte intervjuet eller trekke tilbake informasjon som er gitt under intervjuet. All informasjon vil bli behandlet konfidensielt og i den publiserte oppgaven vil alle personer være anonymisert. Lydopptaket makuleres og slettes etter at det er transkribert.

Før intervjuet begynner ber jeg deg om å samtykke i deltagelsen ved å undertegne på at du har lest og forstått informasjonen på dette arket og ønsker å delta.

Samtykke: Jeg har lest og forstått informasjonen over og gir mitt samtykke til å delta i intervjuet.

Sted /dato

Underskrift